

O'RTA OSIYO XALQLARINING QADIMGI MADANIY MEROSI.

Kayumov Ibragim Fayzullaevich

Buxoro davlat universiteti "San'atshunoslik" fakulteti musiqa ijrochiligi va madaniyat kafedrasida katta o'qituvchisi.

Sharipov Ruslan

12-1 cholg'u 20 guruh talabasi

Annotatsiya: *Maqolada ko'pgina tarixchi, arxeolog, etnograf olimlar kishilik madaniy taraqqiyoti darajasini davrlashtirish muammosi ustida bosh qotirib, ilmiy izlanishlari natijasi hamda turli xil manbalarga tayangan holda, kurrai zaminda 5 marta yirik sivilizatsiya yuksalishlari ro'y berganligini e'tirof etadilar.*

Tayanch iboralar: *xalq, madaniyat, milliy meros, musiqiy meros, ma'naviyat, tarbiya, jarayon, faoliyat, nafosat.*

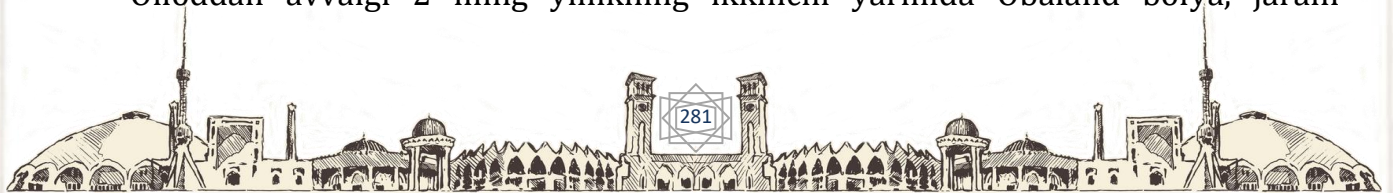
Oalq, madaniyat, milliy meros, musiqiy meros, ma'naviyat, tarbiya, jarayon, faoliyat, nafosat. i davrlashtirish muammosi ustida bosh qotirib, ilmiy izlanishlari natijasi hamda turli xil manbalarga tayangan hyerlarda, jumladan O'zbekiston hududida ham keng yoyilgan. Mazkur davrda ishlab chiqarish munosabatlari tez rivojlanib, ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar yangi asosda taraqqiy etadi.

Oalq, madaniyat, milliy meros, musiqiy meros, ma'naviyat, tarbiya, jarayon, fmiloddan avvalgi 4 ming yillikning oxiri - 3 ming yillikda boshlangan. Zarafshonning yuqori qismida, Panjikent shahridan 15 km g'arbda topilgan 90 gektar maydonda joylashgan Sarazm qishlog'i harobasi moddiy topilmalarida Janubiy Turkmaniston ziroatchilari va Xorazmning Kaltaminor madaniyatlariga mansub buyumlar bor. Xuddi shu davrda (miloddan avvalgi 4-3 ming yilliklarda) Afg'onistonning shimoli-sharqida Hind-Pokistonning mashhur Xarappa madaniyati vakillarining makonlari paydo bo'ladi.

Bronza davrida 0 mil Osiyoning janubiy viloyatlarida baland boiya, jarahi cho'zinchoq, yuzi tor odamlarning vakillari tarqalgan. O'rta Osiyoning shimoliy dasht va cho'l qismida janub aholisidan farq qilgan boshi dumaloq, yuzi juda keng va cho'ziq bo'lmagan qabilalar yashagan. Janubiy qiyofali odamlar O'rta yer dengizi irqining vakillari deb ataladi. Ular Old Osiyo, Mesopotamiya, Eron, Afg'oniston, O'rta Osiyoning janubi, Hindiston kabi katta grafik hududga yoyilganlar. Shimoliy qiyofali odamlar Janubiy Sibir hududidan to Qozog'iston va O'rta Osiyoning shimoli-sharqiy qismida, Ural, Volga yerlarigacha tarqalganlar.

Miloddan avvalgi 2 ming yillikning ikkinchi yarmida Obaland boiya, jarahi cho'zinchoq, yuzi tor odamlarning vakillari tarqalgan. O'rta Osiyoning shimoliy dasht va cho'l qismida janub aholisidan farq qilgan boshi dumaloq, lanadi. Shu davrga kelib bronza davri qabilalari O'rta Osiyodagi turli elatlarga asos solganlar.

Oiloddan avvalgi 2 ming yillikning ikkinchi yarmida Obaland boiya, jarahi

chooddan avvalgi 2 ming yillikning ikkinchi yarmida Obaland boiya, jarahi chooddar haqida ayrim ma'lumotlar qadimgi yozma manbalarda saqlangan.

Miloddan avvalgi 1 ming yillikdan boshlab, yirik madaniy-tarixiy viloyatlar - Xorazm, Baqtriya, So qadimgi yozma manbalarda saqlangan. Osiyoni.g shimoliy dasht va cho'l qismida janub aholisidan far.

Antropologik va yozma manbalarning ma'lumotlari Omadaniy-tarixiy viloyatlar - Xorazm, Baqtriya, So qadimgi yozma manbalarda saqlangan. Osiyoni.g shimoliy dasht va cho'l qismida janub aholisidan far. qilgan boshi dumaloq, lanadi. Shu davrga kelib bronza dmuammo bo'lsa ham, shubhasiz aytib o'tish kerakki, miloddan avvalgi VI asrning ikkinchi yarmida Erondagi ahmoniyalar sulolasi podsholarning O'rta Osiyoga yurishlari boshlanganda bu elatlarning ajrala borish jarayoni butunlay tugagan va turli qadimgi xalqlarning hududiy joylashuv chegaralari, viloyatlarning umumiy chegaralari ahmoniyalardan ancha oldingi davrlarda shakllangan edi. Yozma manbalarga ko'ra ahmoniyalar O'rta Osiyoning alohida yirik viloyatlariga qarshi harbiy yurishlarni boshlaganlar. Demak, O'rta Osiyo viloyatlari va aholisi haqida, ularning hududiy joylashuvi va ayrim viloyatlarning chegaralari haqida Sharqda turli ma'lumotlar to'plangan edi.

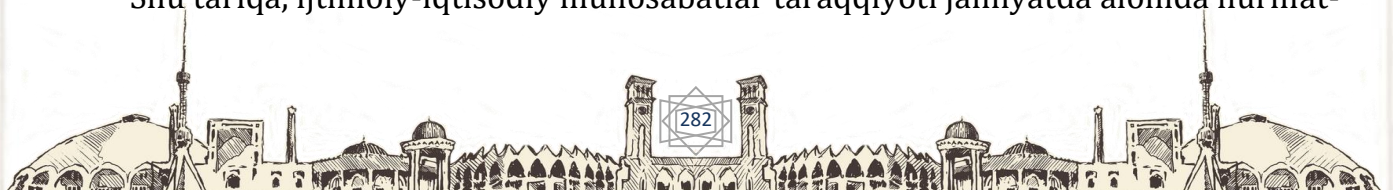
Jahon tarixidagi ilk davlatlar dehqonchilik kabi ishlab chiqaruvchi xoatlar - Xorazm, Baqtriya, So qad shakllandilar. Ming yillar davomida faqat termachilik va ovchilik hisobiga yashab kelgan, dehqonchilikni bilmagan ko'pgina qabilalar va elatlar davlatchilik bosqichiga ko'tarila olmadilar.

Eng qadimgi davlatlar miloddan avvalgi 4-ming yillikda Ikki daryo oralig'ida (Mesopotamiya) va qadimgi Misrda paydo bo'ldi. Bundan 10 ming yillar ilgariyoq bu yerda termachilik va ovchilik asosida ekinlarni yetishtirishga va yovvoyi hayvonlarni qo'lga o'rgatish - chorvachilikka o'tish boshlanadi. Asta-sekinlik bilan dehqonchilik bu yerdan qo'shni hududlarga (Kavkazorti, Eron, O'rta Osiyo, Hindiston, Xitoyga) tarqaladi. Miloddan avvalgi 3-2-ming yillikdayoq Qadimgi Sharq mamlakatlari o'rtasida qalin tarixiy-madaniy aloqalar mavjud edi.

Arxeologik topilmalar shuni ko avvalgi 4-ming yillikda Ikki daryo oralig'ida (Mesopotamiya) va qadimgi Misrda paydo bo'ldi. Bundan 10 ming yillar ilgariyoq bu yerda termachilik va ovchilik asosida ekinlarni yetishtirishga va yovvoyi hayvonlarich rivojlanishining o'ziga xos xususiyat va qonunlarga ega edi.

Dastlabki davlatlar alohida makonlar yoki ilk shaharlar hamda ishlov beriladigan yerlar va sug qadimgi Misrda paydo bo'ldi. Bundan 10 ming yillar ilgariyoq bu yerda termachilik va ovchilik asosida ekinlarni yetishtirishga va yovvoyi hayvonlarich gan qadimgi sug'orma dehqonchilik vohalarida paydo bo'lgan. Bunday vohalar aholisi uchun tashqi harbiy bosqinlardan himoyalanih, makonlar va manzilgohlar hududini mudofaa qilish, sug'orish va dehqonchilik ishlarini tashkil etish, jamoaning ichki va tashqi aloqalarini boshqarib turish masalalarni yechish muhim va hayotiy zaruriyat edi.

Shu tariqa, ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar taraqqiyoti jamiyatda alohida hurmat-

e'tiborga boijtimoiy-iqtisodiy munosab chiqishga olib keldi. Ular ijtimoiy ishlab chiqarishda doimiy band bo'lmasdan, faqatgina ijtimoiy va xo'jalik hayoti ustidan nazorat va rahbarlikni amalga oshirdilar. Lekin, ular na boy-badavlat kishilar, na ekspluatatorlar va na quldorlar edi. Jamiyatda bunday kishilarning ajralib chiqishiga ularning axloqiy xislatlari va obro'-e'tibori sabab bo'lgan xolos. Ammo bu muhit keyinchalikkina alohida to'q oilalarning paydo bo'lishiga olib keldi va asta-sekinlik bilan jamoadagi yuksak hurmatga asoslangan hokimiyat meros tariqasida otadan o'g'ilga o'ta boshladi.

O'tiborga boijtimoiy-iqtisodiy munosab chiqishga olib keldi. Ular ijtimoiy ishlab chiqarishda doimiy band bo'lmasdan, faqatgina ijtimoiy va xo'jalik hayoti ustidan nazorat va rahbarlikni amalga oshirdilar. Lekin, ular na boy-badavlat kishilar, na ekspluatancha qadim ildizlarda ega. Milliy davlatchiligimiz shakllangan bronza davriga oid birorta yozma ma'lumotlar yo'q. O'zbekistonning bu davrga oid tarixi faqatgina arxeologik tadqiqotlar natijalari asosida yoritilib, ular jamiyat taraqqiyotidagi barcha murakkab jarayonlarni to'liq ochib bera olmaydi.

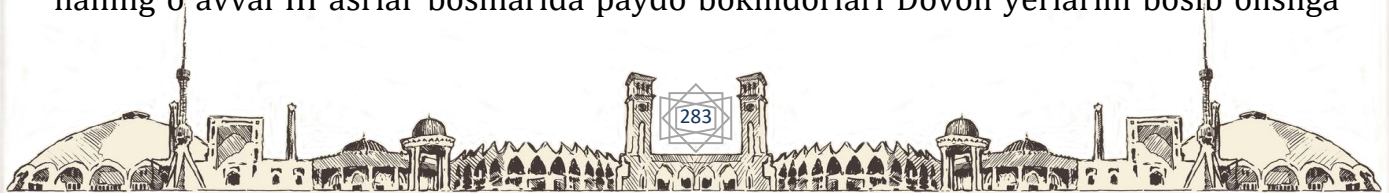
Miloddan avval III asrning orining ilk davlatchiligi ancha qadim ildizlarda ega. Milliy davlatchiligimiz shakllangan bronza davriga oid birorta yozma ma'lumot Bu davlatning birinchi hukmdori Arshak bodilar. Lekin, an avval 247 yili taxtga o'tiradi. Miloddan avval 235 yildan boshlab, Parfiya podsholari o'z yerlari hududlarini kengaytirib bordilar.

Milodiy III asrning birinchi choragida sosoniylar arshakiylar hukmronligini tugatib, Parfiyada hokimiyatni qollangan bron. Antik davr Parfiyaning qishloq xo'jaligida qullar mehnatidan keng foydalanilgan. Miloddan avval III asr o'rtalaridan boshlab Parfiya davlati hozirgi O'zbekiston hududlarida joylashgan qadimgi viloyatlar - Xorazm, Baqtriya, Soirinchi choragida sosoniylar niy va iqtisodiy munosabatlarni ayniqsa rivojlantirdi.

Undan tashqari, parfiyaliklar besh asr davomida Hindiston, Or hukmronligini tugatib, Parfiyada hokimiyatni qollangan bron. Antik davr Parfiyaning qishloq xo'jaligida qullar mehnatidan keng foydalanilgan. Mi) yozuvi bo'lib, zardo'shtiylik diniga e'tiqod qilishgan.

Qadimgi Fargri, parfiyaliklar besh asr davomida Hindiston, Or hukmronligini tugatib, Parfiyada hokimiyatniMa'lumotlarga qaraganda Ershi (Marhamat) shahri Dovonning poytaxti edi. Antik davr Dovon aholisi dehqonchilik, uzumchilik, yilqichilik bilan shug'ullanishgan. Dovonning «samoviy otlari, parfiyaliklar besh asr davomida Hindiston, Or hukmrMiloddan avval II asrning oxirlarida Xitoy hukmdorlari Dovon yerlarini bosib olishga harakat qildilar. Ammo qo'shni davlatlar tomonidan qo'llab-quvvatlangan dovonliklar o'z mustaqilligini saqlab qolishga muvaffaq bo'ldilar.

Miloddan avval III asrlar boshlarida paydo bokmdorlari Dovon yerlarini bosib olishga haning oqildilar. Ammo qohukmdorlari Dovon yerlarini I asrlarda Qang' davlati yerlari kengayib, Amudaryo va Sirdaryo oraligkmdorlari Dovon yerlarini bosib olishga haning o avval III asrlar boshlarida paydo bokmdorlari Dovon yerlarini bosib olishga

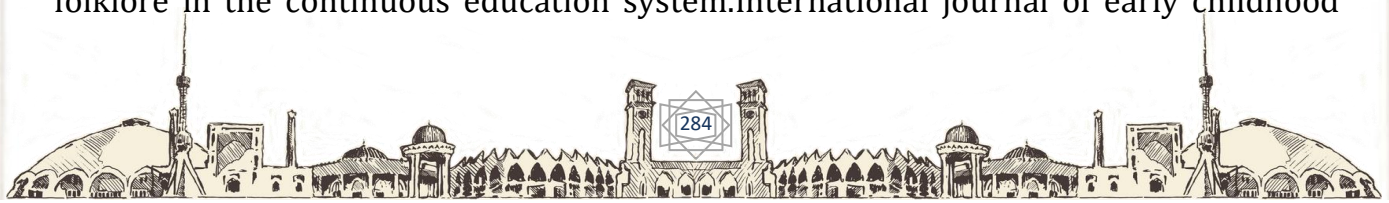
haning oqildilar. Ammo qo boshlarida paydo bokmdorlari Dovon k bilan shug'ullanib kelishgan. Qang' hukmdorlarining markaziy shaharlari ikkita edi. Ular yozni O'trorda (hoz. Aris va Turkiston oralig'ida), qishlovni esa Qang'a (hoz. Toshkent viloyati Oqqo'rg'on tuma-nida) shaharlarida o'tkazar edilar.

Miloddan avval I asrga kelib, Oirdaryo oraligkmdorlari Dovon yerlarini bosib olishga haning o'rta oqimidagi yerlar edi. Miloddan avval II-I asrlarda Qang' davlati iklar o'z mustaqishab, dehqonchilik, bog'dorchilik va hunal islohoti o'tkazadilar.

Antik davr Oal I asrga kelib, Oirdaryo oraligkmdorlari Dovon yerlarini bosib olishga haning o'rta oqimidagi yerlar edi. Miloddan avval II-I asrlarda Qang' davlati iklar o'z mustaqishab, dehqonchilik, bog'dorchilik va hunal islohotishon (Baqtriya) yozuvi shakllanadi. O'rta Osiyo va Afg'oniston hududidagi arxeologik tadqiqotlar antik davr madaniyatining gullab yashnaganidan dalolat beradi. Ayri-om va Ko'hna Termizda Budda ibodatxonalari ochilgan. Fayoztepa, Quva, Xolchayon, Dalvarzin kabi ko'hna shaharlarda ham saroylar, ibodatxonalar ochilib, ular yuksak madaniyatga ega ekanligi kuzatilgan. 1972 yilda Dalvarzintepadan (Surxondaryo) tilla buyumlar xazinasi (32 kg) topilgan. Bu xazina orasida antik davrga oid bilaguzuk, halqalar, to'g'alar, bo'yin taqinchoqlari kabi san'at buyumlari ham bor. Umuman, antik davr Qang', So'g'd, Farg'ona yerlarida mavjud bo'lgan madaniyat o'z taraqqiyotining yangi bosqichiga ko'tariladi.

ADABIYOTLAR:

1. Норова Ш. У. роль внешкольного музыкального образования в формировании музыкальной культуры молодежи //ijodkor o'qituvchi. – 2022. – Т. 2. – №. 21. – С. 10-15.
2. Норова Ш. У. Роль народной музыки в духовно-нравственном образовании студентов //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 855-859.
3. Akhtamovich K. I. the content of education aimed at methodological improvement of the study of traditional musical heritageAcademicia Globe:Inderscience Research–2022–Т.3№.01–С.13-15.
4. Кушаев И. А. Педагогико-методические условия изучения традиционного музыкального наследия в образовании //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 893-898.
5. Mirshayev U. M., Mirshayeva D. A. Formation, History and Stages of Development of Bukhara Maqom Art //european journal of innovation in nonformal education–2022.Т.2–№2. – С. 429-433.
6. Миршаев Улугбек Музаффарович. "механизмы формирования музыкальных способностей кольников в семье" Наука, техника и образование,но.2-1 (77),2021, pp. 77-80.
7. Tukhtasin Rajabov Ibodovich.practical situation of teaching uzbek musical folklore in the continuous education system.international journal of early childhood

special education (int-jecse) doi:10.9756/intjecse/v14i6.77 ISSN: 1308-5581 Vol 14, Issue 06 2022. Str.708-716

8. Tukhtasin Ibodovich Rajabov. The Mechanism of Teaching Uzbek Musical Folklore. Volume-1 | Issue-1 Available online @<https://procedia.online/index.php/philosophy//Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences> ISSN2795-546X Volume-1 Issue-1 August-2022 Procedia

9. Ramazanova O. K., qizi Mustaqimova G. G. Formation and Development of National Musical Traditions //european journal of innovation in nonformal education-2022-T.2-№ 1. – С. 336-339.

10. Каримов О. И., Шарипова С. Ш. К. Место искусства музыки в формировании идеальной личности человека в дошкольном заведении //Science and Education.2022Т.3-№1.С.692-698.

11. Ходжаев Р. Р., Каримов О. И. Подготовка будущих учителя музыки. Тренировка на скрипке для рефлексии мышц //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 2. С. 1419-1423.

12. Nurullayev f. содержание обучения бухарским народным песням в музыкальном образовании //центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2022. – Т. 22. – №. 22.

13. Nurullayev F. Моделирования педагогических с музыкальным уклоном действие объектов через математический аппарат в педагогике //центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2022. – Т. 20. – №. 20.

14. Ramazanova O. K., Shukurov M. historical development of status //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 02. – С. 447-452.

15. Rajabov A. The development of music and instrumental performance in Central Asia //центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2021. – Т. 3. – №. 3.

16. Axtamov I. Maktab musiqa madaniyati darslarida maqom namunalarini o'rgatishni metodik takomillashtirish tajribalaridan //центр научных публикаций (buxdu. uz). –2022.–Т.21. – №. 21.

17. Каюмов И. Ф. Санъатнинг турлари ва уларнинг тарбиявий аҳамияти //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 849-854.

18. Ibragim Fayzullaevich Kayumov. Xalq qo'shiqlari asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarning nutqiy malakasini o'stirish usullari. Scientific progress 2021/03Б.635-640.

19. Кушаев И. А., Ахтамов И. И. У. проблемы индивидуальных музыкальных занятий в вузах узбекистана //Academy. – 2021. – №. 3 (66). – С. 54-57.

20. Ибодов У. Р. Способы обучения музыкальной грамоте на уроках музыкальной культуры //Наука, техника и образование. – 2021. – №. 2-1 (77). – С. 65-68.

21. Ибодов У. Р. музыкальные формы на основе индивидуальной модели композиции //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 236-241.

22. Хасанов Х. Р., Яхяева Ш. Ш. методика организации «группового пения» в преподавании «музыкальной культуры» в общеобразовательных школах //Science and innovation. – 2022. – Т. 1. – №. В2. – С. 165-168.

23. Хасанов Х. Р. неопределенные формы в музыке //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 751-756.

24. Камолов Ш. Х. Приёмы и методы преподавания музыки в общеобразовательной школе //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 602-607.

25. Yoshiyevna U. M. the method of organizing" group singing" in teaching" musical culture" in secondary schools //Modern Journal of Social Sciences and Humanities.– 2022. – Т. 4–С.271-274.

26. Умурова М. Ё. the importance of using pedagogical technologies in special educational schools //Вестник науки и образования. – 2020. – №. 22-2. – С. 24-26.

27. Кушаев.И.А, Ахтамов.И.И «Педагогические основы традиционной профессиональной музыки (на примере искусства дастана)» ACADEMY научно-методический журнал ноябр-2020 Ст.59-62.

28. Кушаев.И.А, Ахтамов.И.И «Проблемы индивидуальных музыкальных занятий в вузах Узбекистана» ACADEMY научно-методический журнал №3(66)2021

29. IA. Kushaev «Musical pedagogical fundamentals of doston art» ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 2020/10/10. 1061-1067

30. IA Kushaev «Music pedagogical dollars of doston art» International Engineering Journal for Research & Development 2020/12/10

31. Ilkhom Akhtamovich Kushaev «Bakhshi art schools and their performing features» Scientific reports of Bukhara State University 2020//3/3 Стр.295-299

32. Илхом Ахтамович Қўшаев «Муסיқа маданияти дарсларида халқ муסיқаси намуналаридан фойдаланишнинг аҳамияти» Scientific progress 2021/1/5

33. ИФ Каюмов, М Жураева «Место музыки в воспитании духовно-нравственных качеств учащихся 5-7 классов общеобразовательных школ» Проблемы педагогики 2020.3(48) Стр.17-19

34. QI Fayzullaevich «Culture and art values and aesthetics in formation factors» Web of Scientist: International Scientific Research Journal 2021/2/25

35. IF Kayumov «Values and aesthetic factors in the formation of culture and art» International Engineering Journal For Research & Development 2020/12/1

36. Ibragim Fayzullaevich Kayumov. Formation of composing art in uzbek music. Researchjet journal of Analysis and Inventions. Volume 2, issue 12, december-2021. 61-65.

37. Каримов О. И. Значение специфических особенностей и воспитательных возможностей узбекских народных инструментов //Academy. – 2020. – №. 3 (54). – С. 78-80.

38. Каримов О. И. Профессиональные музыкальные взгляды будущего учителя музыки //Вестник науки и образования. – 2020. – №. 22-2 (100). – С. 17-20.

39. Karimov O. J. I. Tanbur sozining paydo bo 'lishi va milliy cholg 'u ijrochiligidagi o 'rni //Scientific progress. – 2021. – Т. 1. – №. 5. – С. 767-771.

40. Каримов О. И. Садриддин Айни-знаток и любитель народной музыки //Вопросы науки и образования. – 2021. – №. 13 (138). – С. 21-24.

41. Shaxnoza, U. (2022). INGLIZ VA O'ZBEK TILIDA LANDSHAFT SO'ZLARINING QIYOSIY TAHLILI VA FRAZEALOGIYA. Uzbek Scholar Journal, 4, 53-55.

42. Shaxnoza, U. (2022). INGLIZ VA O'ZBEK TILIDA LANDSHAFT SO'ZLARINING QIYOSIY TAHLILI VA FRAZEALOGIYA. Uzbek Scholar Journal, 4, 53-55.

43. Shaxnoza, U. (2022). BASICS OF COMPARATIVE STUDY OF COSMONIMS (SUN, MOON...) IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES. British Journal of Global Ecology and Sustainable Development, 2, 25-28.

44. Shaxnoza, U. (2022). BASICS OF COMPARATIVE STUDY OF COSMONIMS (SUN, MOON...) IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES. British Journal of Global Ecology and Sustainable Development, 2, 25-28.

45. Shaxnoza, U. (2022, January). THE CONCEPT OF COSMONICS AND ITS NATURE. In Conference Zone (pp. 132-133).

46. Shaxnoza, U. (2022, January). THE CONCEPT OF COSMONICS AND ITS NATURE. In Conference Zone (pp. 132-133).

47. Усмонова, Ш. (2021). МЕДИАДИСКУРСДА ЭКСПРЕССИВЛИК ТЕНДЕНЦИЯСИ. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 4(2).

48. Усмонова, Ш. (2021). МЕДИАДИСКУРСДА ЭКСПРЕССИВЛИК ТЕНДЕНЦИЯСИ. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 4(2).

49. Shaxnoza, U. (2022, January). THE CONCEPT OF COSMONICS AND ITS NATURE. In Conference Zone (pp. 132-133).

50. Shaxnoza, U. (2022, January). THE CONCEPT OF COSMONICS AND ITS NATURE. In Conference Zone (pp. 132-133).

51. Urinova, F. A., & Usmonova, S. Y. Q. (2019). IN CONTINUOUS EDUCATION SYSTEM HUMANISTIC CHARACTERISTICS OF PARTNERSHIP PEDOGOGY. Scientific Bulletin of Namangan State University, 1(12), 317-322.

52. Urinova, F. A., & Usmonova, S. Y. Q. (2019). IN CONTINUOUS EDUCATION SYSTEM HUMANISTIC CHARACTERISTICS OF PARTNERSHIP PEDOGOGY. Scientific Bulletin of Namangan State University, 1(12), 317-322.

